

NOȚIUNI DE TEORIE LITERARĂ ÎN POEZIA LUI MIHAI EMINESCU, OCTAVIAN GOGA ȘI GEORGE COȘBUC

**Profesor Boitor Anișoara
Liceul Tehnologic „Petru Cupcea”
Supuru de Jos, Județul Satu Mare**

Literatura este o artă al cărei mijloc de expresie este limba, cuvântul. De aceea se spune că literatura este arta cuvântului. Acest lucru impune cunoașterea de către elevi a mai multor noțiuni de teorie literară, fără de care este imposibilă însușirea conștientă a unor instrumente de receptare și înțelegere a textului artistic.

În ciclul gimnazial, elevii însușesc diverse noțiuni, fie că acestea vizează genurile și speciile literare, fie sunt din domeniul limbajului (figurile de stil) ori al structurii și compoziției. Trăsăturile unei noțiuni de teorie literară sunt ilustrate și exemplificate prin intermediul operelor literare.

La baza studierii unei noțiuni literare se află o lecție în care elevii participă activ, exemplele sunt multe și variate, profesorul stăpânește bine metoda conversației și lecția este temeinic pregătită.

Studierea noțiunilor și conceptelor de teorie literară se face liniar, uneori concentric. La definiția unei noțiuni se adaugă, în alte clase și cu alte exemple, elemente specifice care îmbogățesc noțiunea respectivă. Se începe în clasa a V-a și se continuă până la finalizarea liceului. Aceste noțiuni se perfecționează pe măsură ce se studiază literatura și se analizează operele literare. Noțiunile de teorie literară sunt adaptate în funcție de textele literare, iar studierea lor nu reprezintă un scop în sine. Ele presupun texte valoroase și se conceptualizează sistematic în gimnaziu.¹

Inventarierea noțiunilor de teorie literară cu care operează elevii de gimnaziu scoate în evidență importanța studierii și aplicării lor în acest ciclu de învățământ. La clasa a V-a se operează cu următoarele concepte legate de receptarea poeziei în școală : operă literară, stuctura operei literare, figuri de stil (personificare, comparație, enumerație, repetiție, epitet), versificație. La clasa a VI-a se utilizează: eul liric, stuctura operei literare, figuri de stil (personificare, comparație, enumerație, repetiție, epitet, antiteza, hiperbola) operă lirică, pastel, doina rima (monorima, rima împerecheată, rima încrucișată, rima îmbrățișată), măsura, ritmul.

La clasa a VII-a noțiunile de teorie literară cu care se întâlnesc elevii sunt: trăsături specifice genului liric în textele literare studiate, trăsături ale speciilor literare: imnul, structuri în textele lirice (concordanța dintre forma grafică a poeziei și ideea transmisă de aceasta, procedee de expresivitate artistică (repetiția fonetică/ aliterația, metaforă, hiperbolă; epitet, comparație, repetiție, enumerație, antiteză) în textul liric, versificația (tipuri de rimă, ritmul, piciorul metric, tipuri de ritm).

Clasa a VIII-a operează cu următoarele noțiuni: structura textelor lirice, eul liric, procedee de expresivitate artistică în textele studiate (figuri de stil: alegoria, repetiția fonetică/ aliterația, metaforă, hiperbolă, epitet, comparație, repetiție, enumerație, antiteză), sensul figurat al unor cuvinte într-un context dat, versificația (măsura, rima, piciorul metric, ritmul, versul, strofa; versul liber), trăsăturile specifice genului liric în opere literare studiate sau în texte la prima vedere.

Programa pentru Evaluare Națională cuprinde unele cerințe privind textele literare și noțiunile de teorie literară: autor. Eul liric, structuri în textele lirice (concordanța dintre forma grafică a poeziei și ideea transmisă de aceasta, eul liric), procedee de expresivitate artistică în textele studiate (figuri de stil: personificarea, alegoria, repetiția fonetică/ aliterația, metafora,

¹ Derșidan, Ioan (2003), *Metodica predării limbii și literaturii române*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, pag 91-92.

hiperbola, epitetul, comparația, repetiția, enumerația, antiteză), sensul propriu și sensul figurat al unor cuvinte într-un context dat, elemente de versificație (măsura, rima, piciorul metric, ritmul, versul, strofa), trăsăturile specific genului liric în opere literare studiate sau în texte la prima vedere, trăsături ale speciilor literare: pastelul, doina populară.

Noțiunile de teorie literară se studiază pe baza următoarelor texte literare: la clasa a V-a, Mihai Eminescu și Octavian Goga, deși sunt prezenți cu două poezii, textele lor nu sunt folosite pentru a recepta noțiuni de teorie literară ci pentru exerciții lexicale și stilistice.

La clasa a VI-a, poezia „*O, rămâi...*”, de Mihai Eminescu familiarizează elevii cu următoarele noțiuni: operă lirică, eul liric, elemente de versificație (vers, strofă, măsură, ritmul, rima). Tot la clasa a VI-a, dar în manualul Editurii All, poezia „*Peste vârfuri...*”, de Mihai Eminescu, propune, pe lângă exercițiile lexicale și stilistice, introducerea unor noțiuni noi: inversiune, operă lirică, elemente de versificație (vers, strofă, măsură, ritmul, rima). „*Scrisoarea III*”, de Mihai Eminescu constituie o operă în care se învață antiteza, personajul literar și caracterizarea lui.

În clasa a VII-a se studiază următoarele noțiuni de teorie literară: metafora și descrierea în versuri, pe baza textului „*Călin – fle din poveste*”, de Mihai Eminescu. În clasa a VIII-a, elevii își perfecționează noțiunile de teorie literară dobândite în clasele mai mici: gen liric, operă lirică, eul liric, aliterarea, asonanță, inversiunea și alte figuri de stil, prin intermediul poeziei „*Lacul*”, de Mihai Eminescu.

Explicarea textelor literare, receptarea conștientă a operelor literare se face prin utilizarea în lecții a unor noțiuni fundamentale și concepte operaționale. Procesul formării noțiunilor de teorie literară este unul de durată și presupune familiarizarea treptată a elevilor cu literatura.² Tocmai de aceea, acestea se reiau în alte clase, utilizându-se opere și exemple diferite. Fie că sunt opere din manualele școlare, fie din lecturile elevilor sau ale profesorului, acestea au menirea de a consolida noțiunile dobândite în orele de limbă și literatură română.

Formarea noțiunilor de teorie literară se realizează în lecțiile de predare, iar fixarea lor, în lecții de consolidare, de aplicare în practică a cunoștințelor. Lecția de predare a noțiunilor de teorie literară este diferită de lecția de analiză literară prin scop și structură. Scopul unei lecții de analiză literară vizează identificarea elementelor componente ale operei, pe când o lecție de predare a unei noțiuni de teorie literară are în vedere evidențierea trăsăturilor noțiunii respective, opera literară servind în acest caz drept exemplu pentru noțiunea studiată. Pentru a-și dovedi utilitatea, aceste noțiuni trebuie să devină instrumente de lucru pentru elevi, să le folosească în alte situații de învățare.

Bibliografie:

1. Derșidan, Ioan, (2003), *Metodica predării limbii și literaturii române*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca.
2. Pamfil, Alina (2003) *Limba și literatura română în gimnaziu. Structuri didactice deschise*, Pitești, Editura Paralela 45.
3. Parfene, Constantin, (1999) *Metodica studierii limbii și literaturii române în școală*, Editura Polirom, Iași.
4. Crișan, Alexandru, Dobra, Sofia, Sânmihăian, Florentina, *Limba română. Manual pentru clasa a V-a*, Editura Humanitas, București, 2003;
5. Rogojinaru, Adela, Vasilescu, Andra, Vasilescu, Mircea, *Limba română. Manual pentru clasa a VI-a*, Editura All, București, 2000
6. Crișan, Alexandru, Dobra, Sofia, Sânmihăian, Florentina, *Limba română. Manual pentru clasa a VII-a*, Editura Humanitas, București, 2009;
7. Crișan, Alexandru, Dobra, Sofia, Sânmihăian, Florentina, *Limba română. Manual pentru clasa a VIII-a*, Editura Humanitas, București, 2009.

² ibidem, pag. 98